

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора Матешук-Вацеби Лесі Ростиславівни на дисертацію Семенченка Віталія Володимировича на тему: “Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків та жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу”, подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 05.600.02 при Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія

1. Актуальність обраної теми дисертації

Визначення меж норми для окремих методів дослідження функціонування систем людини в нормі, встановлення їх групових особливостей в залежності від віку, статі, конституціонального типу, географічної зони проживання людини, її етнічної належності є важливими завданнями сучасної анатомії та фізіології, привертають постійний інтерес дослідників, науковців у всьому світі. Такі дослідження є достатньо складними з цілого ряду причин, головними з яких є необхідність відбору здорового контингенту осіб та застосування достатньо інформативних прижиттєвих методів дослідження для встановлення достовірних показників. В Україні дослідження такого напрямку є не чисельними і не охоплюють усього контингенту населення як за віком, так і за зональністю проживання. А одним із найпоширеніших в практиці методів діагностики мозкового кровообігу є метод реоенцефалографії. Представлена дисертаційна робота якраз і присвячена встановленню кореляцій показників мозкового кровообігу з антропометричними параметрами практично здорового населення Подільського регіону України, визначенню особливостей даних зв'язків в осіб різної статі та конституціональних типів.

Не викликає також сумніву актуальність представлених дисертаційних досліджень і у плані їх практичного використання у медицині, зважаючи на розповсюдження судинних порушень серед населення різних вікових груп та патоморфоз їхніх проявів.

Робота зареєстрована як ініціативна наукова тематика, що виконується у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова (№ державної реєстрації: 0118U003457).

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота викладення в опублікованих працях.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень та висновків дисертаційної роботи Семенченка Віталія Володимировича не викликає сумнівів і визначається використанням у дисертаційній роботі якісно та кількісно репрезентативної вибірки обстежуваних (73 практично здорових чоловіків і 130 практично здорових жінок першого зрілого віку, мешканців Подільського регіону України у третьому поколінні); застосуванням класичних, загальноновизнаних антропометричних та соматотипологічних методів дослідження для встановлення показників тілобудови і достатньо інформативного та точного методу реоенцефалографії; використанням у дослідженнях засобів вимірювальної техніки, які відповідали технічним вимогам і пройшли перевірку територіальним органом Держстандарту України; коректною обробкою результатів досліджень відповідними методами математичного статистичного аналізу у ліцензійному програмному пакеті “STATISTICA 6.0”; проведенням ґрунтового узагальнення та аналізу отриманих результатів з використанням достатньої кількості посилань на наукові публікації в такому напрямку вітчизняних та закордонних дослідників. Висновки дисертації є логічними, відповідають меті і завданням дослідження, базуються на отриманому дисертантом фактичному матеріалі.

Ураховуючи той факт, що побудови та аналізу регресійних моделей індивідуальних показників мозкового кровообігу в залежності від конституціонального типу, статі в коректно відібраних групах практично здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку в Україні до цього не проводили, усі представлені результати досліджень є новими. Дисертантом вперше встановлені особливості зв'язків реоенцефалографічних показників мозкового кровообігу з антропометричними, соматотипологічними показниками та показниками компонентного складу маси тіла у практично здорових міських чоловіків Подільського регіону України мезоморфного соматотипу та жінок мезо-, екто-, ендо-мезо- і середнього проміжного соматотипів. Між чоловіками та жінками мезоморфного соматотипу, а також між жінками різних соматотипів виражені розбіжності зв'язків показників мозкового кровообігу з конституціональними параметрами тіла як за кількістю і силою, так і, в деяких випадках, за напрямком кореляцій. На основі особливостей антропометричних і соматотипологічних показників у практично здорових міських чоловіків і жінок Поділля різних соматотипів побудовані достовірні регресійні моделі показників мозкового кровообігу та проведено аналіз частоти входження конституціональних параметрів тіла до моделей амплітудних, часових і похідних показників реоенцефалограми.

Результати досліджень повністю викладені у 14 наукових публікаціях (6 – одноосібних), з яких: 11 статей – у рекомендованих ДАК МОН України наукових фахових журналах (у тому числі 5 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз); 3 статті – у виданнях, що входять до наукометричної бази Web of Science.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Отримані результати дисертаційного дослідження доповнюють існуючі уявлення щодо пошуку найінформативнішої системи показників фізичного розвитку, системного аналізу показників мозкового кровообігу, аналізу частоти

входження конституціональних параметрів тіла до моделей показників реоцефалограми. Отримані результати свідчать про необхідність урахування конституціонального типу людини при визначенні нормативних показників функціонування системи мозкового кровообігу.

Побудовані дисертантом достовірні регресійні моделі показників мозкового кровообігу у практично здорових міських чоловіків та жінок Поділля першого зрілого віку різних соматотипів та проведений аналіз частоти входження конституціональних параметрів тіла до моделей амплітудних, часових і похідних показників реоцефалограми можуть бути рекомендовані для використання в практичній діяльності лікарів, насамперед – спеціалістів з функціональної діагностики та для подальших наукових досліджень.

Результати досліджень впроваджені в лекційні курси та практичні заняття кафедр нормальної фізіології та анатомії людини Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, анатомії людини Української медичної стоматологічної академії та ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»; кафедри нормальної анатомії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структура та оформлення дисертації та її автореферату відповідають «Основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій» ДАК України. Роботу викладено українською мовою на 256 сторінках друкованого тексту, з яких 146 сторінок – основний текст. Дисертація складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, огляду літератури, загальної методики й основних методів дослідження, двох розділів власних досліджень, аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаних джерел та додатків. В анотації, відповідно до нових вимог ДАК України, українською та

англійською мовами подано найважливіші результати дослідження та підкреслено їхню новизну.

Вступ викладено на 6 сторінках, містить всі складові, рекомендовані ДАК України, а саме: обґрунтування актуальності проблеми дисертації; зазначення зв'язку роботи з науковими програмами, темами; формулювання мети та завдань дослідження; визначення об'єкту, предмету і перелік використаних методів дослідження зі стислою конкретизацією необхідності їх застосування; відображення наукової новизни отриманих результатів та їх практичного значення; зазначення особистого внеску здобувача; перелік наукових форумів, де були апробовані основні положення роботи; надання відомостей щодо публікацій дисертанта за матеріалами дисертації.

Розділ 1 “Огляд літератури” викладено на 22 сторінках, складається з двох підрозділів. У першому підрозділі автор наводить та аналізує дані наукової літератури стосовно можливостей використання реоенцефалографії в сучасній медицині і фізіології та наукових дослідженнях. У другому підрозділі автор описує залежність показників мозкового кровообігу від статі, віку, конституціональних параметрів тіла та етнічної приналежності за результатами досліджень науковцями нашої країни та зарубіжжя, отриманих на інших вікових, або інших етнічних групах населення. Проведений дисертантом аналітичний огляд літератури аргументує актуальність мети та завдань дисертації, необхідність встановлення особливостей зв'язків між антропосоматотипологічними параметрами та показниками мозкового кровообігу практично здорових міських чоловіків та жінок Поділля першого зрілого віку різних соматотипів.

Розділ 2 «Загальна методика й основні методи дослідження» викладено на 6 сторінках. Вказаний розділ складається з п'яти підрозділів. У першому підрозділі описано загальну методику відбору, основну характеристику суб'єктів дослідження, наведено посилання на рішення комітету з біоетики про відповідність проведених досліджень основним біоетичним нормам

Гельсінської декларації, Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину, відповідним положенням ВООЗ та законам України. У другому підрозділі дисертант ретельно описує методику реоенцефаографії та застосовані методи антропометричних і соматотипологічних досліджень, використані методи статистичного аналізу. Усі описані методи досліджень є загально визнаними, необхідними і достатніми для досягнення мети дисертаційного дослідження.

Результати власних досліджень викладено в двох розділах дисертації, кожний з яких завершується коротким висновком та переліком публікацій дисертанта, в яких представлено матеріали даного розділу.

Розділ 3 “Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків і жінок різних соматотипів із реоенцефалографічними показниками” викладено на 19 сторінках, складається з двох підрозділів, в яких проведено аналіз зв’язків реоенцефалографічних показників досліджуваних жінок та чоловіків. Дисертантом описано встановлені чисельні достовірні та середньої сили недостовірні зв’язки реоенцефалографічних параметрів із антропометричними, соматометричними показниками та показниками компонентного складу маси тіла чоловіків мезоморфного та жінок мезо-, екто-, енто-мезоморфного і середнього проміжного соматотипів.

Розділ 4 “Регресійні моделі нормативних індивідуальних реоенцефалографічних показників здорових міських чоловіків і жінок різних соматотипів у залежності від особливостей розмірів тіла” викладено на 82 сторінках, складається з двох підрозділів, з використанням для зручності аналізу достатньої кількості таблиць. Окремо для жінок та чоловіків наведено результати прямого покрокового регресійного (Regression Summary for Dependent Variable) та дисперсійного аналізів (Analysis of Variance) основних показників реоенцефалограми в залежності від особливостей будови та розмірів тіла. На основі математичного аналізу у чоловіків мезоморфного соматотипу та жінок мезо-, екто-, енто-мезо- та середнього проміжного соматотипів

побудовано достовірні регресійні моделі показників реоенцефалограми в залежності від особливостей антропометричних, соматотипологічних показників та показників компонентного складу маси тіла з коефіцієнтом детермінації більшим 0,5. Найбільшу кількість даних моделей побудовано у жінок екторморфного та середнього проміжного соматотипів, а найменшу – у жінок мезоморфного соматотипу.

Розділ “Аналіз і узагальнення результатів досліджень” викладено на 38 сторінках. Дисертант ретельно узагальнює результати проведеного дослідження та проводить їх аргументоване обговорення з ґрунтовним аналізом та посиланнями на результати, отриманими іншими дослідниками, зокрема для осіб інших вікових категорій. На основі проведеного аналізу автор відзначає, що типологічні особливості математичних моделей ще раз підтверджують висновок про те, що представників кожного із соматотипів слід розглядати як окрему генеральну сукупність, а цілісна база при побудові і аналізі регресійних рівнянь повинна відповідати особливостям тілобудови, а не результатам, отриманим стосовно до загальної вибірки.

Результати дослідження представлено у 6 висновках, які достатньо обґрунтовані, логічно витікають з мети й завдань дослідження та відображають основний зміст роботи.

Список використаних джерел наукової літератури містить 265 робіт, з яких 147 викладено кирилицею та 118 – латиницею.

Додатки містять 5 таблиць з результатами статистичної обробки отриманих даних.

Таким чином, дисертація побудована за класичною схемою, містить усі необхідні розділи і в цілому є завершеною науковою працею.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації та разом з 14 науковими публікаціями повністю відображає основний зміст роботи.

5. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Результати дисертаційного дослідження: “Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків та жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу”, рекомендуються для використання в науковій та практичній діяльності морфологічних кафедр, кафедр нормальної фізіології та біології, курсів функціональної діагностики вищих медичних навчальних закладів.

Розроблені регресійні моделі індивідуальних параметрів показників мозкового кровообігу в залежності від особливостей показників тілобудови практично здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку можуть бути рекомендовані для використання в практичній медицині, насамперед, лікарями відділень функціональної діагностики, неврологами, сімейними лікарями для коректної і вчасної оцінки виникнення патологічних відхилень реоенцефалографічних показників співвідносно з клінічною симптоматикою.

6. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації.

Принципових недоліків і зауважень у змісті та оформленні дисертації немає. Можна вказати на деякі зауваження, які не впливають на загальну позитивну оцінку роботи:

1. Розділу 1 «Огляд літератури» потрібно було б надати назву.
2. При посиланнях на таблиці автор у дужках вказує «див. табл.», правильно «табл.» без «див.».
3. На мою думку, розділ “Аналіз і узагальнення результатів досліджень” міг би бути коротшим (містить 36 сторінок) і його немає необхідності нумерувати, проте на стор. 153 дисертації цей розділ є під номером 5 (правильно у змісті дисертації). Крім того, у вказаному розділі хотілось би активнішого порівняння отриманих дисертантом результатів дослідження з даними фахової літератури.

4. У висновках недоцільно наводити скорочення.

5. Текст дисертації та автореферату містить поодинокі друкарські орфографічні помилки (зокрема, на стор. 4 автореф. «біомедицину» замість «біомедицини» і «частини» замість «частин», стор. 5 автореф. «амплітуда» замість «амплітуди», на стор. 13 автореф. і на стор. 6 дис. «чоловікі» замість «чоловіки», трапляється «діаметру» замість «діаметра»); поодинокі русизми та латинізми («в якості одного з підходів» – правильно «одним з підходів», «церебральний» – краще «мозковий», а також термінологічною неточністю вважаю термін «ширина дистальних епіфізів довгих трубчастих кісток» (стор. 5 автореф., стор. 3 і 49 дис.), оскільки вказаний показник можна вимірювати лише на кістці або на рентгенограмі, чого дисертант не проводив).

У порядку дискусії прошу відповісти на наступні запитання:

1. Ви за допомогою математичної схеми J. Carter і В. Heath здійснювали оцінку трьох компонентів соматотипу: ендо-, мезо- та екоморфного. Яким чином за цією бальною оцінкою Ви відносили чоловіків і жінок до певного соматотипу?

2. Чим, на Ваш погляд, обумовлені настільки виражені статеві розбіжності кореляцій конституціональних параметрів тіла з показниками мозкового кровообігу у представників мезоморфного соматотипу?

7. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Вважаю, що дисертаційна робота Семенченко Віталія Володимировича на тему: “Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків та жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу” є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують конкретне наукове завдання встановлення зв'язків між показниками мозкового кровообігу та антропосоматотипологічними параметрами здорових чоловіків та жінок першого зрілого віку. Отримані результати досліджень мають вагомe теоретичне значення

для анатомії та фізіології людини, антропології та суттєве практичне значення для медицини і в подальшому дозволять більш точно на ранніх етапах діагностувати можливі захворювання та патологічні процеси, які супроводжуються зміною показників гемодинаміки мозку.

За актуальністю, об'ємом проведеного дослідження, рівнем теоретичних узагальнень, науковою новизною та практичною значимістю дисертаційна робота Семенченко Віталія Володимировича на тему: "Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків та жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу" відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, згідно п.11 "Порядку присудження наукових ступенів" Постанови Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 656 від 19.08.2015 року, № 1159 від 30.12.2015 року та № 567 від 27.07.2016 року), а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри нормальної анатомії

Львівського національного медичного

університету імені Данила Галицького

доктор медичних наук, професор

 Л. Р. Матешук-Вацеба

Підпис професора Матешук-Вацеби Л. Р. засвідчую

Вчений секретар

Львівського національного медичного

університету імені Данила Галицького

 С. П. Ягело